

EMPERYALİZMİN “İLİMLİ İSLAM” VE SEVR PROJESİ

Yrd. Doç. Dr. Bilgin ÇELİK*

18. yüzyılda Avrupa’da yaşanan “*Aydınlanma Dönemi*”nin sonucunda dinsel ideoloji tarihe karışıp ulusal egemenliğine dayalı ulus-devletler ortaya çıkarken, Osmanlı İmparatorluğu da bu gelişmelerden iki yönlü olarak etkilenmiştir. Bir taraftan Fransız Devrimi ile ortaya çıkan “*milliyetçilik*” akımı çok uluslu imparatorluk yapısında ayrılıkçı hareketlere (öncelikle Hıristiyan azınlıklar arasında) yol açarken diğer taraftan da Osmanlı padişah ve yöneticileri devleti toparlamak ve dağılmayı önlemek için modernleşme çabası içine girmişlerdir. Tanzimat ve Islahat Fermanları bu modernleşme çabalarının ve Osmanlı vatandaşı yaratma azminin göstergeleridir. “*Osmanlıcılık*” fikrinin Balkanlardaki Hıristiyan unsurlar arasında kabul görmediği 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında açık bir şekilde ortaya çıkınca, imparatorluğu kurtarmak daha doğru bir ifade ile padişahın egemenlik alanını korumak için bir başka fikir akımı devreye sokulmuştur.

İslami ideoloji, 19.yüzyılın sonunda Osmanlı Devletinde “*İslamcılık*” [1] akımıyla yeniden hayat buldu. Bu akımın ortaya çıkmasında, Berlin Kongresi (1878) sonrasında Balkan ulus-devletlerinin kurulması, Osmanlı demografik yapısının önemli ölçüde değişerek İslam ağırlıklı bir nüfusun ortaya çıkması ve bu nüfusun bir ideal etrafında birleştirilmesi düşüncesi önemli bir rol oynamıştır. Batıda “ulus-devlet” süreci gelişirken Osmanlı’nın kendisini “İslamcılık-Ümmetçilik” ideolojisi ile kurtarma çabası içine girmiş olması çağa bakış açısını yansıtmaya açısından ilginçtir. Batıda dinsel ideoloji tarihe karışıp cumhuriyet veya meşruti monarşi şeklinde demokratik rejimler gelişirken kısa bir meşruti monarşi denemesinden sonra II. Abdülhamit, dinsel ideolojiyi devletin egemen ideolojisi haline getirmeye çalışmıştır. II. Abdülhamit, halifelik sıfatını politik bir koz olarak kullanma çabası içine girmiş, benimsediği dinsel ideoloji bazı çevrelerce “*Ulu Hakan*” olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Padişahlığı döneminde hiç toprak kaybedilmediği iddiası ile İslami çevreler tarafından göklere çıkarılan Abdülhamit döneminde kaybedilen toprakların oranı basit bir tarih atlasında kolayca görülebilir. (Balkanların büyük bir kısmı, Kıbrıs, Mısır, Tunus)

Osmanlı Devleti’nin değişen dengeler sonucunda Almanlara yanaşmaya başlaması üzerine İngiltere, özellikle Türk düşmanı olarak tarihe geçen Gladstone’nun başbakanlığa gelişinden sonra Osmanlı Devletine yönelik baskılarını arttırmıştır. Buna karşılık padişah halifelik sıfatı aracılığı ile o dönemde 300 milyonu aşan İslam nüfusunun başkanı olduğunu ileri sürerek özellikle İngiltere ve Fransa’ya adeta gözdağı vermeye çalışmıştır. Almanya da bu politikanın en önemli destekçisi olmuştur. En büyük rakipleri İngiltere ve Fransa’ya karşı Osmanlı padişahının halifelik sıfatını ön plana çıkarmak, bunu siyasi arenada bir koz olarak kullanmak, sömürgelerinde milyonlarca Müslümanın yaşadığı İngiltere ve Fransa’yı rahatsız etmek, halifenin en yakın dostu görüntüsü ile sömürge Müslümanlarının sempatisini kazanmak Almanların temel hedefi idi. Yani “İslamcılık” ideolojisi emperyalist rekabetin bir aracı haline gelmişti. “Halifelik” Almanya’nın emperyalist hedeflerine ulaşmak amacıyla yeniden değer yüklenen bir kurum olmuştur. Almanya’nın bu oyununu gören İngiltere, bir taraftan Osmanlı içindeki tarikatlardan bazıları ile ilişkilerini geliştirirken, diğer taraftan da Arap aleminden alternatif bir halife çıkarma çabası içine girmiştir. “...*Mısır hidivini halife yapıp İslam dünyasını kendi çıkarları doğrultusunda gütmek istedikleri...*” [2] padişahın kendisi tarafından dile getirilmiştir. Oysa Almanlar da aynı amaç doğrultusunda kendisinden yararlanmaya çalışmışlardı. İngiltere alternatif bir halife yaratarak, bir taraftan Osmanlı’yı baskı altına alırken diğer taraftan da sömürgesi altındaki Müslümanları daha rahat kontrol altına almayı düşünüyordu. Hindistan’da Müslüman liderleri kendine bağlayan İngiltere, onlar aracılığı ile egemenliğini sürdürmeyi garanti altına almıştı. Yetenekli Müslüman çocukları eğiterek İngiliz çıkarlarına hizmet amacıyla çeşitli görevlerde –özellikle “casusluk”-

kullanmıştır. Hint Müslümanlarından Mustafa Sagir ünlü bir İngiliz casusu olarak tarihe geçmiştir. Mısır'daki milliyetçi bir gizli cemiyetin çökertilmesinde kullanılan Mustafa Sagir, daha sonra Kurtuluş Savaşında Mustafa Kemal'e suikast amacıyla Anadolu'ya gelmiş fakat casus olduğu anlaşılınca İstiklal Mahkemesi tarafından idam edilmiştir. [3]

İngiltere kurduğu bu düzenin sayesinde Osmanlı padişahı Mehmet Reşad'ın I. Dünya Savaşı sırasında ilan ettiği cihat'ı başarısızlığa uğratmış, Araplara da bağımsızlık vaat ederek kolayca yanına çekmiştir. Yani Osmanlı ve Almanya, İngiltere'nin sömürgelerindeki Müslümanları ayaklandırmayı ümit ederken, İngiltere, Osmanlı yönetimindeki Arapları Osmanlı'ya karşı ayaklandırmıştır.

Savaşın sonunda İttihat ve Terakki cemiyeti kendisini feshederken meydan Hürriyet ve İtilaf Fırkası (HİF) ile İngilizlere sempati duyan padişah Vahdettin'e kalmıştır. Padişah Vahdettin ve hükümet üyelerinin birçoğu (başta Damat Ferid Paşa) geleceğini İngiliz çıkarlarına bağlayarak onlara hoş görünmek adına "*İngiliz Muhipleri Cemiyeti*"ne üye olmuşlardı. İslamcılık ideolojisini benimsemiş padişah ve HİF böylece günümüzde sıklıkla kullanılmaya başlayan "*İlimli İslam Projesi*"nin ilk uygulayıcıları olmuşlardır. Şöyle ki, İngilizlerle tam bir işbirliği içinde hareket ederek kendi iktidarlarını sağlamlaştırmayı amaçlarken ulusal direnişin yok edilmesi için her türlü önlemi almaktan geri durmamışlardır. Sevr Antlaşmasını 10 Ağustos 1920'de imzalayan İstanbul Hükümeti ve onaylayan Saltanat Şurası (Padişah Vahdettin'in başkanlığında toplanmıştı) Anadolu'nun parçalanmasına ve Türklere sadece İç Anadolu bölgesinin bırakılmasına Osmanlı Saltanat-Hilafet makamlarının varlığının korunması karşılığında razı olmuşlardı.

Bu açıdan bakılınca son zamanlarda sıkça söz edilen "İlimli İslam" ile kastedilen, emperyalizm ile uyumlu dini rejimdir. Emperyalizm ile işbirliği yapan, onun çıkar ve hedeflerine uygun şekilde davranırken kitleleri dinsel propaganda ile peşinden sürükleyen bir rejim. Vahdettin milleti bir koyun sürüsüne benzetirken, bu sürüye bir çobanın gerektiğini o çobanın da kendisi olduğunu söyleyerek [4] yönetim anlayışını açıkça ortaya koymuştur. Emperyalizm, çobanı ele geçirince sürüyü de kolayca yönetmiş oluyordu. Buna karşılık Mustafa Kemal Atatürk öğretmenlere "*sizden fikri hür, irfani hür, vicdani hür nesiller*" istediğini söyleyerek cumhuriyetin birey yaratma idealini vurgulamıştır.

Padişah Vahdettin'i eskiden İslamcılar (dini rejim yanlıları) aklamaya çalışırlardı. Şimdilerde ise Sayın Ecevit'in bu işe soyunması tam bir talihsizliktir. Çünkü Ecevit bir dönem sol hareketin lideri olarak (ortanın solu) emperyalizme karşı verdiği mücadele ile halk arasında "Karaoğlan" lakabıyla tanınan saygın bir siyasetçiydi. Bu nedenle Vahdettin'in hain olmadığını göstermek için olağanüstü bir gayretin içine girmesini anlamak mümkün değildir.

Vahdettin ülkesine ihanet etmiştir. Bu nedenle bir vatan hainidir. Bunun tartışılacak bir tarafı kalmamıştır. İstanbul'un işgal altında olması, İngiliz baskısı gibi gerekçeler ihaneti masum gösteremez. Mustafa Kemal ve arkadaşlarını idama mahkum ettiren fermanı imzalayan, Anadolu halkının bıkınlığını ve cehaletini kullanarak dinsel propaganda aracılığı ile ulusal egemenliği savunan TBMM'ye karşı ayaklandıran, Halife Ordusu kurarak Kuva-yı Milliye'yi dağıtmaya çalışan, ülkeyi bölen bir antlaşma olan Sevr'i, Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin Misak-ı Milli'yi kabul etmiş olmasına rağmen onaylayan kurula başkanlık eden ve savaşı TBMM'nin başarıya ulaştırması üzerine canının derdine düşerek İngiliz zırhlısıyla ülkeyi terk eden bir padişah için vatan hainliğinden başka nasıl bir sıfat bulunabilir? Vahdettin'i aklamaya çalışmak, aynı zamanda saltanatı ve hilafeti aklamaya çalışmak değil midir? Oysa bu kurumlar aracılığı ile emperyalizme karşı verilen Kurtuluş Savaşı yok edilmeye çalışılmadı?

Gerekçelere sağduyulu yaklaşıldığı zaman şu noktalara dikkat çekmekte yarar vardır: Padişah yukarıda belirtilen icraatları yaparken bunları sadece İngiliz baskısı yüzünden mi yapmıştır? Buna evet demek mümkün değildir. Çünkü padişah hem İngiliz çıkarlarına hem de kendi çıkarlarına uygun olduğu için bunları gerçekleştirmiştir. Tahtının ve tacının geleceği,

ulusunun geleceğinin önüne geçmiştir. Bu icraatları İngiliz baskısı nedeniyle yapmak gibi bir zorunluluğu yoktu. Eğer gerçekten ülkesini ve ulusunu düşünseydi, yukarıda belirtilen hiçbir icraatı gerçekleştirmez hatta Ankara'ya herkesin destek çıkmasını bir fermanla bildirirdi. Bunu yaptığı takdirde tahtta kalamayacağı kesindir. İngilizler kendisini derhal tahtan indirirlerdi. Yerine kendileriyle uyumlu çalışacak bir şehzadeyi padişah yaparlardı. Bu durumda da hain, tahta çıkan yeni padişah olurdu, Vahdettin değil.

Tek başına Sevr'in Saltanat Şurasında onaylanmış olması bile ihanet belgesi olarak yeterlidir. Sevr eğer uygulanamadıysa bunu nedeni Mustafa Kemal'in öncülüğünde başlayan ve tüm olumsuzluklara karşı onun etrafında toplanan Türk ulusunun azimli ve kararlı mücadelesinin sonucunda başarıya ulaştırılan Ulusal Kurtuluş Savaşıdır. Bugün Türk devletinin uluslar arası alanda resmen tanınmasını sağlayan Lozan'a dil uzatanlar, Sevr'in yeniden yürürlüğe girmesine zemin hazırlama gayreti içinde görünüyorlar. Lozan'ı hezimet olarak gören bazı yazarların bir dönem İngiliz vatandaşı olarak yaşadıklarını acaba kamuoyu biliyor mu? 2003 yılının Temmuz ayında Lozan'ın 80. yılı kutlanırken Ceviz Kabuğu programına katılan konuklardan Kadir Mısıroğlu, Lozan'ı bir hezimet olarak yorumlarken daha sonra bir dönem İngiliz pasaportu taşıdığını söyleyince işin iç yüzü anlaşıldı. İngiltere Lozan'ı hezimet olarak gören bir Türk'e sahip çıkmayı görev bilmişti. Vahdettin'i savunan Mısıroğlu ile son padişahın aynı ülkeye sığınmış olmaları kaderin garip cilvesi olsa gerek. 28 Şubat sürecinde de birçok rejim karşıtının soluğu Batı ülkelerinde almaları, toplumun birçoğu tarafından yeterince sorgulanmasa da oldukça anlamlıdır.

3 Mart 2004 tarihinde halifelüğün kaldırılışının 80. yıl dönümünde birçok sivil toplum örgütü ve üniversitelerden akademisyenler Ankara Ticaret Odasında düzenlenen etkinliğe katılarak "Laik Cumhuriyet" in önemini vurgulamayı amaçlamışlardı. Aynı günlerde yazılı-görsel basında Türkiye'ye biçilmeye çalışılan ılımlı İslam modeli açısından önemli bir kurum olarak görülen halifelüğün yeniden gündeme gelmesi dikkat çekiciydi.

Kendileri ile kolayca işbirliği yapacak ve isteklerini yerine getirecek bir halifenin Türkiye'de olması elbette emperyalizmin ve onun işbirlikçilerinin işine gelecektir. Bunun tadını 1919-1922 yıllarında almışlar ancak tüm çabalarına karşı amaçlarına ulaşamamışlardır. Anlaşılan bozulan veya yarım kalan oyunu tamamlamak üzere yeni bir plan sahnelenmektedir. Halifelik meselesi de bu küresel oyunun bir parçası olarak ortaya atılmaktadır. Türkiye'den istenen tavizler ve uyguladıkları politikalar dikkate alındığında AB ve ABD'nin I. Dünya Savaşından sonra tam olarak çözemedikleri 'Şark Meselesi'ni birçok açıdan çözme gayreti içine girdikleri anlaşılmaktadır. Ermeni Sorunu, Kıbrıs ve Ege, Irak'ın kuzeyinde bir Kürt Devleti'nin temelini atılması ve bunun genişlemesine uygun zemininin hazırlanması, Ekümenik Patriklik ve Ruhban Okulu konusundaki taleplerin gündeme gelmeye başladığı görülmektedir. Bu taleplerin sıklıkla basında yer alması, kamuoyunun bu taleplere kulaklarının alıştırılması ve zamanla tepkisizleştirilmesinin ön hazırlığı olarak değerlendirilmelidir.

Emperyalizm yerli işbirlikçilerini bulmakta hiç zorlanmamıştır. 1919'larda kimler işgalcilerle işbirliği yaptılarsa bugün de aynı çevreler buna devam etmektedirler. Bu tablo karşısında ulusal çıkarları savunmak için gelişmelere tepki duyan ve eleştiren çevrelere yönelik tutum ve davranışlar dikkat çekicidir. Bu değerleri savunanlar AB sürecini baltaladığı iddiası ile neredeyse vatan haini ilan edilmekte, aşırı milliyetçilik ile suçlanmaktadır. Aynı durum 1 Mart tezkeresi reddedildiğinde de yaşanmıştı. Hatta bu süreçte milliyetçi kanat ile sosyalist kanat arasındaki yakınlaşma "Kızılelma koalisyonu" adıyla adlandırılmış ve bu yakınlaşma bazı çevrelerin yoğun tepkisini almıştı.

ABD ve müttefiklerinin Irak'a yönelik saldırısında gerekçe olarak öne sürdüğü kitle imha silahlarının durumu henüz netleşmeden önce Atatürkçü düşüncüyü savunanlar ve sol ideolojiyi benimseyen birçok örgüt bu haksız işgale tepki gösterdi. Savunulan diktatör Saddam Hüseyin değildi, masum Irak halkıydı. Çünkü yapılacak saldırı bir emperyalist

saldırıydı ve hiçbir haklı gerekçesi yoktu. Çıkacak olan savaşta en büyük zararı masum sivillerin göreceği açıktı. Türkiye’de işgale bu nedenle tepki gösteriliyordu. Ancak dikkat çeken bir nokta vardı. Yurt içinde ve dışında yaşayan cemaat ve tarikat liderleri ile örgütleri bu işgale karşı sessiz kalmayı tercih etti. ABD ve müttefiklerinin insan haklarını çiğnemesine, on binlerce masum sivilin ölmesine seyirci kaldılar. 11 Eylül’ü en sert ifadelerle eleştiren (ki bu terör saldırılarına tepki göstermek her insanın en temel görevi olmalı) cemaat liderlerinin, Irak saldırılarına sessiz kalmasının nedeni nasıl açıklanabilir?

İstanbul, Madrid, Londra terör saldırılarına hedef oldu. Yüzlerce masum insan hayatını kaybetti. Peki bu terör örgütünü kim yetiştirdi, kim eğitim verdi? Bugün İlimli İslam projesini hayata geçirmek isteyen ABD, aynı zamanda Sovyetlere karşı radikal İslamın gelişmesinde pay sahibi değil mi? Suudi rejimi, Taleban’dan daha mı ilimli, yoksa daha mı uyumlu?

21 Nisan 2005 tarihli Vatan gazetesindeki şu haber oldukça önemli: “*Amerika’nın gizli İslam planı devredé*” Habere göre, Washington yönetimi “İlimli İslam” projesi çerçevesinde dünya çapında bir gizli planı devreye soktu. Buna göre, CIA ile önemli bakanlıklara bağlı kadrolar 10 milyar dolarlık bütçeyle camileri onarıp imamlara eğitim veriyor, konferanslar organize ediyor.

Vatan’daki bu haberin esin kaynağı ABD’nin önde gelen haftalık haber dergilerinden US News & World Report. Dergideki David E. Kaplan imzalı yazıda Bush yönetiminin “İslam dininin çehresini değiştirmek için” milyar dolarları aşan bütçeyle gizli bir projeyi devreye soktuğu ve Amerika’nın iki yıldır, İslam dininde reform yaşanması için dünya çapında olağanüstü gayret gösterdiği belirtilmektedir.

Acaba bu gayretin amacı nedir? İslam dinini geliştirmek ve yaymak mı? Evanjelist Bush rejiminin böyle bir amacı olmayacağı açık. Demek ki, ilimli İslamı kendi çıkarlarına hizmet etmesi için finanse edip uygulamaya koymayı planlıyorlar. Bunu gerçekleştirmenin en kolay yollarından biri de İslam dünyasında kabul görececek bir “halife”nin bulunması. Bu halife aracılığı ile İslam dünyası daha kolay şekilde sömürülecektir. 1920’lerin Osmanlı halifesi aracılığıyla her istediklerini yaptırmaya çalıştıkları gibi. Bu durumun açıkça anlaşılması, bazı gençlerin kime hizmet ettiklerini sorgulamaya başlamasına yol açar umidindeyim. Çünkü 1919-1922 arasında halifenin emrini dinin emri olarak değerlendirip Kurtuluş Savaşı’nı baltalamaya çalışan insanların aslında emperyalizme hizmet ettiklerinin farkında olmadıkları açıktır.

Türkiye’nin modeli bellidir, bu model Ulusal Kurtuluş Savaşının lideri ve Cumhuriyetin kurucusu Ulu önder Atatürk tarafından “laik cumhuriyet ” modeli olarak gençlere emanet edilmiştir. Gençliğin bu tarihsel mirası ileriye taşımasını vasiyet etmiştir. Türkiye İlimli İslam ile değil Laik Cumhuriyet ile dünyada saygın bir yer kazanacaktır.

---

* Bu makale, Y.A.R Müdafaa-i Hukuk Dergisinin Ekim 2005 tarihli 85. sayısında yayınlanmıştır.

1[1] Tarık Zafer Tunaya, İslamcılık Akımı, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003

1[2] II. Abdülhamit’in Siyasi Hatıralarım adlı kitabından aktaran İlber Ortaylı, *Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, İletişim Yayınları 2004,

2[3] Ergün Aybars, İstiklal Mahkemeleri (1920-1927), Cilt I-II, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1988,s.67

3[4] Rauf Orbay, Cehennem Değirmeni, Siyasi Hatıralarım, Emre Yayınları, İstanbul 1993, s.35
